

# Het hoe en waarom van een fokprogramma

**Voor velen van u zal het herkenbaar zijn: verknocht zijn aan een dier om zijn of haar uiterlijk en gedrag. Juist deze kenmerken die horen bij een bepaald ras, wilt u behouden en optimaliseren wanneer u gaat fokken. Verstandig fokken binnen een ras vraagt naast enige kennis van erfelijkheidsleer om het systematisch nalopen van een aantal foktechnische stappen. Deze stappen, die samen het fokprogramma bepalen, komen vanaf dit nummer van Zeldzaam Huisdier in 2015 aan bod.**

'Een groep dieren behoort tot één ras wanneer deze zich onderscheidt van andere (groepen) dieren door een aantal erfelijke en lichamelijke overeenkomsten.'

Zo definieert de Van Dale het begrip 'ras'. Dit bepaalt waarom u wel voor het ene dier kiest om ermee te fokken en niet voor het andere. In verreweg de meeste gevallen is in het verleden vastgesteld welke dieren binnen de groep vallen en welke erbuiten en wordt nog uitsluitend gefokt met de dieren die binnen de groep horen.

Voor het fokken met een gesloten populatie worden alleen ouderdieren gebruikt die tot die populatie behoren. Soms is het gewenst of mogelijk om een dier/dieren van buiten de populatie via een 'hulpboek' erbij te betrekken.

## Gebruik van het ras

Voor veel zeldzame rassen geldt dat ze uitsluitend hobbymatig worden gehouden. Dit is een ruim begrip. Moet het dier vooral mooi zijn of worden er ook heel andere eisen aan gesteld, zoals het kunnen lopen van behendigheidsparcoursen of het dragen van een ruiter? Sommige rassen hebben ook nog een (sociaal-)economische

functie, zoals het begrazen van natuurgebieden, het produceren van melk of het helpen bij de jacht.

Het gebruik kan dus uit verschillende onderdelen bestaan. Bij het opstellen van een fokprogramma moet het 'gebruik' van het ras helder zijn en dit staat dan ook in stap 1 van de illustratie. Als duidelijk omschreven is waar de dieren van het ras voor gebruikt worden, kan een passend fokdoel worden opgesteld.

## Fokdoel opstellen

'Fokkerij is het verbeteren van aanleg van dieren door steeds alleen de beste dieren te gebruiken als ouderdieren.' Maar welke dieren zijn 'de beste'? Welke dieren representeren het beste het ras? Om dat duidelijk te maken is het opstellen van een goed gedefinieerd fokdoel noodzakelijk.

In het fokdoel worden verschillende kenmerken van het dier beschreven die als ideaal worden gezien. Een fokdoel bestaat meestal uit meerdere onderdelen, afhankelijk van het gewenste gebruik van het ras. Hieronder wordt een aantal (mogelijke) onderdelen van het fokdoel kort beschreven.

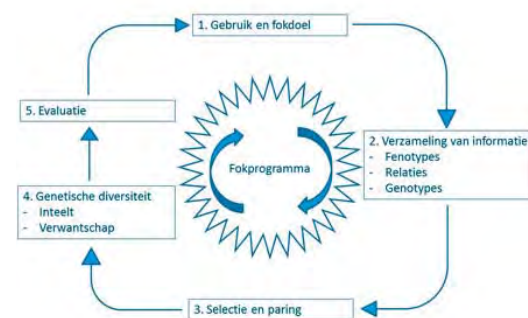
## Kenmerken

Voor de meeste fokkers is het uiterlijk (ook wel bekend als de rasstandaard) van het dier erg belangrijk. Dat is het eerste waaraan het ras te herkennen is. Bij het uiterlijk gaat het om een beschrijving van onder andere de bouw (zoals rug, beenwerk), de grootte, de kop – veelal redelijk gedetailleerd omschreven – en overige kenmerken (zoals kleur en behang).

De beweging van het dier is ook vaak een onderdeel van het fokdoel. Beweging moet voor sommige rassen vooral functioneel zijn. Het dier moet zich gemakkelijk en zonder problemen kunnen verplaatsen over grote afstanden in natuurgebieden. Voor andere rassen is het een belangrijk onderdeel voor het gebruik: bepaalde hondenrassen moeten zich gemakkelijk en met veel coördinatie kunnen bewegen tijdens de jacht of paarden moeten zonder problemen hun ruiter kunnen dragen of kunnen showen voor de wagen.

Het karakter is ook een belangrijk aspect dat eigenlijk voor alle rassen een punt van aandacht hoort te zijn. Het karakter is bepalend of het dier geschikt is voor het beoogde

## Opeenvolgende stappen in een fokprogramma





Huibert Maurice

*Myrthe is blij met het veulen van een van de Friese paarden*

gebruik. Is het ras geschikt als huisdier of moet het juist zichzelf kunnen redden in de natuur (maar waar het wel weer achter een omheining moet blijven)?

Gezondheid en vruchtbaarheid (vitaliteit) krijgen de laatste tijd steeds meer aandacht en zijn daarmee zeker een essentieel onderdeel van het fokdoel. Om dit meetbaar te maken kan men denken aan bijvoorbeeld levensduur of het aantal dekkingen dat nodig is om een dracht te bereiken. Daarnaast kan het afnemen van het aantal lijders van specifieke erfelijke ziekten binnen een ras als doel worden gesteld en/of het terugdringen van het aantal dragers. Andere onderdelen van het fokprogramma kunnen bijvoorbeeld zijn: melkproductie, sportprestatie of vleeskwaliteit.

### **Langetermijndoel belangrijk**

Voor het bepalen van het fokdoel is het uiteraard handig om een ideaalbeeld te hebben, maar dat kan voor iedere individuele fokker wat verschillen. Zo is voor de één een mooie kop het allerbelangrijkst, terwijl voor de ander bijvoorbeeld meer de nadruk ligt op een sterk gebouwde rug of het karakter. Het is dus voor een rasvereniging belangrijk om bij het opstellen van het fokdoel de focus te leggen op het gemiddelde dier in de populatie.

Daarnaast is bij het bepalen van het fokdoel een langetermijndoel belangrijk: 'over tien jaar willen we dat bereikt hebben'.

En als laatste dient een fokdoel vaak om zó te kunnen selecteren dat alle nakomelingen gemiddeld beter zijn dan hun ouders. Zeker

als men denkt aan dieren in de voedselproductieketen is dit essentieel. Bij zeldzame landbouwhuisdieren geldt dat het behoud van de (genetische) kenmerken van het ras bepalend is voor het fokdoel. Daarmee worden de mogelijkheden voor 'rasverbetering' beperkt.

Het is in ieder geval belangrijk om een fokdoel te definiëren dat realistisch is, dus een doel dat haalbaar is wat het aantal en de aard van de kenmerken betreft.

Conclusie: het fokdoel wordt bepaald door het gebruik van het ras. Als het consequent over een aantal generaties wordt gehanteerd, worden uiteindelijk verbeteringen zichtbaar. ●